

Osmanlı Mizahında Kayzer Wilhelm İmajı*

The Image Of Kaiser Wilhelm In Ottoman Humor

Nida KİRÖMEROĞLU*

Öz

Savaş gibi herkesi ilgilendiren önemli olaylarda propaganda hayatı bir rol oynar. Gazeteler, dergiler, kitle iletişim araçları sadece cephede savaşan askerlere yönelik değil, cephe gerisinde yaşayan bütün toplumu tek bir düşünce etrafında toplamak için propaganda içerikli yayın yaparlar. Amaç, bir bütün olarak toplumu savaş karşısında yekvücut haline getirmek, halkın moral seviyesini en üst seviyede tutmaktır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da çıkan gazete ve dergiler de propagandaya yönelik yayınlar yapmışlardır. Bununla birlikte görsel malzemenin kullanıldığı mizah gazeteleri diğerlerine nazaran propaganda konusunda daha öne çıkmaktadır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan mizah gazeteleri üzerinden yaptığımız taramalarda bir ismin, Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm'in öne çıkarıldığı görülmektedir. Osmanlı devletinin içinde bulunduğu ittifakın lideri olmasının elbette bunda rolü büyüktür.

Bu makalede, dönemin en önemli mizah gazetesi olan Karagöz'den seçtiğimiz görsellerden hareketle, Osmanlı kamuoyunda Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm'in ne şekilde değerlendirildiği, hangi nitelikler etrafında resmedildiği, nihayetinde bu kişinin nasıl bir imaja sahip olduğu tespit edilecektir. Bununla birlikte Almanya cepheye başarılı ve başarısızken gazetenin Wilhelm'e yaklaşımı, ona yüklediği imaj karşılaştıracak ve gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Kayzer Wilhelm, Karagöz, propaganda, mizah

* Bu çalışma Prof. Dr. Ali Şükrü ÇORUK danışmanlığında hazırladığımız "Mizah Penceresinden Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), İÜ SBE Türkiyat Araştırmaları Ana Bilim Dalı, İstanbul 2022" adlı doktora tezimizden faydalanılarak kaleme alınmıştır.

** Dr. Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Dil Merkezi, İstanbul, Türkiye.
Elmek: nidakiromeroglu@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8252-979X

Gönderilme Tarihi / Received Date:

7 Nisan 2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:

5 Haziran 2023

Atıf/Citation: Kırömeroğlu N.(2023).
Osmanlı Mizahında Kayzer
Wilhelm İmajı
doi.org/10.30767/diledeara.1278756

Copyright © 2023

Dil ve Edebiyat Araştırmaları
tded.org.tr | 2023

Abstract

Propaganda plays a significant role in major events that concern everyone, such as war. Newspapers, magazines and mass media broadcast propaganda not only for the soldiers who fought on the front, but also to collect the whole society living behind the front around a single thought. The target is to keep the morale of the people at the highest level and also to bring society as a whole against the war. During the World War One, plenty of newspapers and magazines published in Istanbul also made publications for propaganda. At the same time, humor newspapers using visual materials are more prominent in terms of propaganda than others. It is observed that one name in the scans we conducted through humor newspapers was that of the German Emperor Kaiser Wilhelm. The role of his being the leader of the alliance is of great importance within the Ottoman Empire.

In this paper, it will be determined how the German Emperor Kaiser Wilhelm was evaluated in the Ottoman public opinion, what qualities are depicted around him, and finally, what kind of image this person has, based on the images we selected from Karagöz, the most important humor newspaper of the period. In addition, while Germany was successful and unsuccessful at the front, the newspaper's approach to Wilhelm and the image it attributed to him will be compared and shown.

Keywords: First World War, Ottoman State, Kaiser Wilhelm, Karagöz, propaganda, humor

Extended Summary

Karagöz is the only humor newspaper that was published uninterruptedly during the World War One. The newspaper, which continued its publication life by claiming to be neutral in the face of the war, gained a propagandist identity after the Ottoman State participated in the war due to the state's censorship policy. The belief that Germany would win the war was the most influential factor contributing to the Turks' decision to participate in the Allied Powers. *Karagöz* also adopted a publishing policy in favor of Germany at the time he claimed to be impartial. Because Germany persecuted Muslims in the Balkan Wars, Serbia, Montenegro and their supporter Russia, who killed and expelled them from their lands, were at the front. According to the newspaper, Allah was getting his revenge through Germany of the Balkan Wars from these countries. Besides, the Ottoman Empire's relations with Germany had been in very good condition since the reign of Sultan Abdulhamid II. Sultan's warm relationship with Germany had shown itself with Wilhelm II's visit to holy and historical places such as Istanbul, Damascus, and Jerusalem.

The general purpose of this article is to reveal the image the humor newspaper drew for the leader of Germany, the great partner of a warring party. While writing the article, *Karagöz* newspaper's six hundred and forty to eight hundred thirty-two issues were obtained from the İBB Atatürk Library, and the remaining issues up to one thousand one hundred and twenty were obtained from the National Library. All the cartoons in the newspapers were scanned, and the cartoons featuring Kaiser Wilhelm were reserved. After the dialogues of these cartoons were translated into contemporary Turkish, the ones that were relevant to our subject were selected and presented in our article. While giving the historical background and flow of the war, we have used the works of writers and experts who have a say in the field. While using the sources, the historical flow has been tried to be given objectively, not taking into the personal comments account. Thus, on a neutral battle scene, a subjective image of Kaiser Wilhelm has been revealed.

Studies on the heads of the warring states to date have generally been on their heroism, leadership, administration, and attitude toward war. These studies are mostly made by many historians, and political writers. The most important difference of our works from the other studies is that this study evaluates a leader through the eyes of a humor newspaper. While other studies mostly contain close to general content, in this study Kaiser Wilhelm has been studied in terms of image from a single point of view. As you know, almost all history studies are based on observations and examinations made after the events. From this point of view, another distinctive feature of our study emerges and it is evaluated in a newspaper published at the same time as the war. During the war, *Karagöz* did not publish negative situations due to propaganda in his cartoons. For this reason, it was never featured in the newspaper the Caucasus, the canal fronts lost, losing historical and holy regions such as Hejaz, Jerusalem, Baghdad, Damascus... This attitude is normal in extraordinary situations such as war. On the front, it is only the administrators' duty to keep the morale of the soldiers, and the people behind, and make them believe in victory. For a long time, visual and auditory tools such as newspapers, movies, and posters have also been used for this purpose as part of the task. It's called war propaganda. Therefore, the image of Wilhelm that *Karagöz* reflected in his cartoons was given as always positive until the end of the war.

As a result, *Karagöz*'s approach to Wilhelm became apparent across three distinct time periods. Claiming that he was neutral at the beginning of the war, *Karagöz* favored Wilhelm as a king who avenged the Muslims who had been oppressed for two centuries in Europe. After the Turks

joined the war, while he hardened his style against his enemies, he also glorified Wilhelm exaggeratedly. During this period, Kaiser was shown as athletically built, large-bodied, sharp-eyed, and handsome in cartoons. He is always a dominant character against his enemies, whereas his enemies are depicted as shabby, weak, and feeble. The Kaiser is sometimes a boxer, sometimes an animal trainer, and sometimes an impenetrable rock. When we look at the hostile states, the Russians are usually depicted as bears, the British as monkeys, the French as dogs, the Greeks as donkeys, and the Serbs as flies. In these illustrations, Wilhelm is sometimes portrayed as disciplining the bear, taming the monkey, and chasing the dog. At the end of the war, Germany finds itself on the losing side, and *Karagöz*'s view of Wilhelm has also changed. After the defeat, Wilhelm was caricatured as weak, incapable, and puny. There is a portrait of Wilhelm who begs for help even from Montenegro, Europe's smallest warring state.

Giriş

Çıkar çatışmaları/ilişkileri, geleceği teminat altına alma gayretleri, siyasi ve ekonomik rekabet, düşmanlara karşı güvenlik endişesi, devletler arasında bazen kısa bazen uzun antlaşmalar ve ittifaklar yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır. On dokuzuncu asırda yaşanan siyasi krizlerle aynı devletler birbirleriyle sık sık güvenlik anlaşması yapmışlar, kısa bir süre sonra da karşı karşıya gelmişlerdir. Bu anlaşmaların tarafları Birinci Dünya Savaşı'na doğru safları iyice sıklaştırmıştır. Modern Almanya'nın ilk büyük devlet adamlarından Bismarck, özellikle Fransa'yı güçsüz bir durumda tutmak için Avusturya ve İtalya'yı yanına çekmiştir. Böylelikle sömürgecilik yarışından kaynaklanan İngiltere ve Fransa arasındaki bloklaşmaya karşı yeni bir blok oluşturmuştur. 1908'de Birinci Dünya Savaşının provası olarak görülen Bosna-Hersek Bunalımı'nda (Sander, 2003, s. 320; Hart, 2014, s. 17) Avusturya'nın Bosna-Hersek vilayetlerini ilhak etmesi İtalya ve Sırbistan'ı rahatsız etmiştir. Birkaç yıl sonra gerçekleşen Balkan Savaşları neticesinde Sırbistan'ın hanesine Adriyatik'e kıyısı olan kuzey Arnavutluk düşmüştür. Bu da Avusturya'nın kabul edebileceği bir şey değildir. Rusya'nın yıllardır Balkanlar'daki Pan-İslavizm politikası ise daima Almanya ve Avusturya aleyhine işleyen bir politika olmuştur (Shaw, 2014, s. 481-491). Bu çekişmelere sınır ihlalleri, karada ve denizde yapılan askerî gövde gösterileri, bürokratların tehditkâr demeçleri eklenince Avrupa'da bir savaşın çıkması muhtemel görülmüştür ve bu savaşın fişeceği Saraybosna'da patlamıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdı, başka bir deyişle Habsburg Hanedanlığı'nın tek varisi Franz Ferdinand'ın altı yıl önce ilhak ettikleri toprakları ziyareti sırasında Bosna Hersek vilayetlerinin işgalini kabul etmeyen Sırp milliyetçisi Princip bir suikastla, 28 Haziran 1914'te veliaht ve eşini öldürmüştür. Bu suikast Avusturya'da infiale sebep olmuştur ve Avusturya, Almanya'dan aldığı güvenceyle Sırbistan'a hemen bir nota vermiştir. Ağır şartlara sahip notaya Sırbistan'ın cevabı tabii olumsuz olmuştur. Veliahdın öldürülmesinden tam bir ay sonra 28 Temmuz'da Avusturya, Belgrat'ı bombalamaya başlamıştır. Böylece tüm dünyayı ve dünya tarihini etkileyecek olan Birinci Dünya Savaşı başlamıştır.

Hayatın her alanında olduğu gibi cephede askerinin, cephe gerisinde halkın moralini en üst seviyede tutmak zaferin en önemli anahtarındır. Dünyanın en güçlü ordularına, silahlarına sahip olsanız da bu gücü yönetecek moral ve motivasyona sahip değilseniz, başarılı olmanız mümkün değildir. Bu sebeple size yetecek kadar maddi ve manevi lojistiğe sahip olmanız gerekir. Muharebe meydanının dışında savaşın en güçlü silahı propagandadır. Başlangıçta yanlış bilgilendirme, hedef sapırtma, düşünceye müdahale ve sansürle birlikte anılan propaganda sonraları düşmanın manevi-yatına yönelik bir harp aracı olarak görülmüş ve psikolojik harp sanatı adını da almıştır. Bu yönüyle

iki büyük dünya savaşında etkin bir şekilde kullanılmıştır. Nitekim Birinci Dünya Savaşı Clark'ın (2004, s. 138) da belirttiği gibi küçük ölçekli gerçekleşen XIX. Yüzyıl savaşlarından farklıdır ve tüm nüfusu harekete geçiren “ilk topyekûn savaştır.” Çeşitli savaş görevlerinde yer almalarını sağlayabilmek için görsel, işitsel ve yazınsal araçlarla yapılan lehte ve aleyhte propagandalar hem askerlerin üzerinde hem de cephe gerisindeki halkın üzerinde bugüne kadar birebir etkili olmuştur. Günümüzde de etkin bir şekilde kullanılan bu psikolojik savaşın, o dönemde gazete, radyo gibi işitsel, gazete ve kartpostallar gibi görsel yayınların yanı sıra, Çanakkale’de rastladığımız gibi düşman uçaklarından askerlerimizin bulunduğu siperlere atılan pusulalar, halifelik adına savaşacaksınız diye kandırılıp İngilizler adına silahlaltına alınan Hintli, Sudanlı, Senegalli Müslüman askerler, propaganda faaliyetlerinin ne boyutlarda kullanıldığını bize göstermiştir. Savaş öncesinde ve savaş sırasında savaşan devletlerin birbirleri aleyhine propaganda faaliyetleri hep devam etmiştir (Çoruk, 2008, s. VIII; Köroğlu, 2010, s. 39). Bundaki amaç toplumu savaş karşısında yekvücut hâline getirmek, halkın moralini en üst seviyede tutmaktır.

Propaganda faaliyetlerinde en etkili ve yaygın kullanılan araçlardan biri sanattır. Propaganda için sanattan faydalanmanın köklü bir geçmişi vardır. “Tarihte şehir devletleri, krallıklar ve imparatorlukların hükümdarları sanatı anlatsal olarak iktidarlarının altını çizmek, zaferlerini yüceltmek ya da düşmana gözdağı vermek, kara çalmak amacıyla kullanmıştır.” (Clark, 2004, s. 14) Sanat ve propaganda ilişkisi tarih boyunca gelişmiş özellikle Birinci Dünya Savaşı ile öne çıkmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında İstanbul’da çıkan gazete ve dergiler de propagandaya yönelik yayınlar yapmışlardır. Bu gazetelerden biri olan *Karagöz* mizah gazetesi, savaş boyunca dört sayfalık hacmiyle kesintisiz olarak yayımlanmış hatta haftada iki sayı çıkarken üç sayı çıkmış, kâğıt sıkıntısı baş gösterdiği zamanlarda bile iki sayfa olarak yayımlanmaya devam etmiştir. Savaş süresince cephelerdeki ve cephe gerisindeki duruma şahitlik eden gazete, hâliyle propagandist tavrıyla mizahi yönünü ortaya koymuş, savaşı değerlendirirken dönemin maddî manevî, toplumsal yönünü de tümüyle gözler önüne sermiştir. Bu makalede savaşın en önemli isimlerinden birisi olan Alman İmparatoru Kayzer II. Wilhelm’i, yine *Karagöz* penceresinden spesifik bir yönüyle, imaj bakımından ele aldık. İncelememizde, İmparator II. Wilhelm imajı ile ilgili manzum ve mensur metinler yerine bu konuda öne çıkan görsel metinleri kullanmayı tercih ettik.

Karagöz’ün Kayzer Wilhelm İmajı Ve Savaşa İlk Tepkisi:

Birinci Dünya Savaşı sırasında çıkan gazete ve dergiler yukarıda sözünü ettiğimiz propagandaya yönelik yayınlar yapmışlardır. Bu neşriyatın içinde en önemli propaganda aracı görsel malzemenin de kullanıldığı mizah gazeteleri olmuştur. Zira savaş zamanlarında düşmanın gülünç, aciz, zayıf gösterilmesi veya müttefiklerinin güçlü, mağrur ve abartılı bir kahraman olarak karikatürize edilmesi öncelikle zihinlerde savaşın kazanıldığı izlenimini sağlar. Genel harp döneminde Osmanlı’da, özelde İstanbul’da savaş boyunca ve devamlı çıkan tek gazete *Karagöz* mizah gazetesidir. *Karagöz*’de yayımlanan karikatürlerde yaptığımız taramalarda savaşan liderler arasında öne çıkan isimlerden biri de Alman İmparatoru II. Wilhelm’in olduğu görülmektedir. Bunda Osmanlı’nın içinde bulunduğu ittifakın en güçlü lideri olmasının payı büyüktür. Ayrıca Kayzer Wilhelm’in 1898’de Şam’da “300 milyon Müslümanın koruyuculuğunu üstlendiğini” belirten ünlü nutku da Müslümanlar tarafından kendisine bir sempati doğurmuştur (Ortaylı, 2012, s. 97). *Karagöz* dört sayfalık hacmiyle istisnalar bir yana birinci ve dördüncü sayfalarında karikatür kullanmayı tercih etmiştir. Gazete, Kayzer Wilhelm’i savaşın başından sonuna kadar ekseriyetle birinci sayfasında konu edinmiştir. 28 Temmuz 1914’te Avusturya’nın Belgrat’ı bombalamasıyla başlayan savaşta

gerek karikatürlere gerekse Karagöz ve Hacivat'ın muhaverelerine baktığımızda gazetenin bu olayı Avrupa'nın bir iç meselesi olarak görme eğilimi vardır. İlk zamanlarda tarafsızlığını korumaya çalışan *Karagöz*, kısa bir süre sonra Almanya lehine tavır sergilemiştir. Daha sonra Osmanlı'nın da resmî olarak İttifak devletlerine katılmasıyla *Karagöz*, kati suretle Almanya taraftarı olarak boy göstermiştir. Bu nedenle Kayzer Wilhelm ile ilgili karikatürler genelde kudretli, kahraman ve muzaffer bir şekilde mübalağalı bir imajla okura sunulmuştur.

Avrupa'da savaşın fiilen başlamasıyla *Karagöz* de gündemin en ön sırasına bu sıcak olayı koymuştur. İttifak ve İtilaf devletlerinin güçlü unsurları resmî olarak henüz birbirine savaş ilan etmemişken *Karagöz*'ün 1 Ağustos 1914 tarihli birinci sayfasındaki karikatürde ülkeler liderlerinin temsili ile yer almıştır. Karikatürde, üzerinde Avrupa yazılı bir top arabası ve hercümerç yazılı bir top vardır. Topun hemen başında o üç gün önce Sırbistan'ı bombalayan Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Josef vardır. Topun arkasında ise ellerinde ateşlerle İngiliz, Fransız liderler, daha geride ise Rus çarı, İtalyan kralı ile Alman kralı Wilhelm resmedilmiştir. Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Josef bu devlet başkanlarına fitili yerleştirdiğini belirtip, neden tereddüt ettiklerini sorarak top bombasını ateşlemek için onları davet eder. *Karagöz* Franz Josef'in bu tavrına tepki gösterip onu yaptığı kışkırtıcı hareketten dolayı uyarmaya çalışır ve pek de savaş yanlısı olmadığını gösterir. Karikatürde F. Josef'in bu tepkisine İngiltere ve Fransa çok istekli, Rus ve İtalya ise daha geride temkinli karşılık verir. Tüm ülke liderlerinin aksine Kayzer Wilhelm'in yüzü ise top arabasına dönük değildir, o dehşet içindedir ve savaş yanlısı olarak gösterilmemiştir:

“F. Jozef – Efendiler! Neye tereddüt ediyorsunuz, ben fitili yerleştirdim. Ateş etsenize!

Karagöz – Aman dur! Yahu, ne yapıyorsun? Böyle kışkırtmak olur mu? Sonra âlem ne olur bilir misiniz?”¹

Büyük Devletlerin Ve Karadağ'ın Savaş İlanı:

1914 Ağustos'unun ilk günlerinde İngiltere büyük bir savaşın önüne geçmek için yoğun bir arabuluculuk yapmıştır; ancak özellikle Almanya bundan kaçınmıştır. Hatta İngiltere'nin talebine karşılık Almanya Belçika'yı işgal etmeyeceğine dair teminat vermemiştir. 31 Temmuz'da seferberlik ilan eden Rusya'yı, aynı gün Fransa izlemiştir. Ardından Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş ilan etmiştir (Armaoğlu, 2017, s. 99). Savaşın başında Almanya bir anda kendisine iki cephe birden açmıştır. Yaptıkları plana göre Fransa'ya karşı çabuk bir zafer

1 *Karagöz*, nr. 642, 19 Temmuz 1330 [1 Ağustos 1914], s. 1.

kazanıp Rusya'nın hakkından gelmesi gerekmekteydi. Fransa'ya girmenin en kolay yolu Belçika'dan geçmektedir. Bu sebeple 2 Ağustos'ta Belçika'dan izin istemiştir. İngiltere'ye danışan Belçika, Almanya'ya ret cevabı vermiştir. Bunun üzerine Almanya, 4 Ağustos'ta Belçika'ya savaş açmıştır. Almanya, 4 Ağustos'ta Belçika'ya girince İngiltere gece yarısı Almanya'ya karşı savaş ilan etmiştir. Böylece Avrupalıların kullandığı tabirle Büyük Savaş başlamıştır.

Büyük devletler ortaklıklarını ve birliklerini böylece ilan ederken küçük devletlerden Karadağ, Avusturya'nın Belgrat'a saldırmasıyla beraber Sırbistan'ın yanında yer almıştır. 1860'tan 1918'e kadar Karadağ hükümdarı olan Prens I. Nikola, oldukça hırslı bir kişiliğe sahiptir ve eski Sırp İmparatorluğu'nu yeniden kurmak ve Karadağ ile Sırbistan'ı birleştirmek arzusundadır (Özkan, 2016, s. 735-748). Bu hayalini gerçekleştirmek için kızını Sırp kralı I. Petar Karageorgevich ile evlendirmiştir fakat kızının erken ölümü hayallerini suya düşürmüştür. Slav bağı ve gelecek hayalleri I. Nikola'yı İtilaf safları içine itmiştir. *Karagöz*, İtilaf devletleri içinde yüzölçümü bakımından en küçüğü olan Karadağ'ın güçlü Almanya'ya karşı böyle bir cürette bulunmasını, ilan-ı harp etmesini birkaç sayısında diline dolamıştır. 5 Ağustos 1914 tarihli *Karagöz*'ün son sayısında büyük karikatürün altında şöyle küçük bir karikatür vardır. Kayzer Wilhelm devasa bir şekilde resmedilmişken Karadağ Kralı I. Nikola da cüce gibi çizilmiştir. Öyle ki I. Nikola ilan-ı harbi Wilhelm'e bildirmek için merdiven kullanmak zorunda gösterilmiştir. Karadağ kralı merdivenle dahi alçakta kalmıştır. I. Nikola ilan-ı harp ederken söze "Belirteceğim görüş benim bilgimin, kabiliyetimin ötesinde olabilir, yani haddime değildir, siz benden daha iyi bilirsiniz." anlamında Arapça "mingayri haddin velâ liyakatin" diyerek başlamıştır. Ardından Kayzer Wilhelm'in yüce şahsiyetine ilan-ı harp bulunur:

"Karadağ – Mingayri haddin velâ liyakatin bendeniz de zat-ı haşmetanelerine ilan-ı harp eyliyorum."²

2 *Karagöz*, nr. 644, 23 Temmuz 1330 [5 Ağustos 1914], s. 4.

Almanya'nın Belçika'yı İstilas:

Almanya'nın 4 Ağustos gecesi Belçika'ya girdiğine yukarıda değinmiştik. Asıl hedef Fransa'dır ancak Almanya'nın Fransa ile olan 240 kilometrelik sınırı tabii ve sunî engellerle doludur. Almanya bu yüzden 1890 ve 1905 yılları arasında Alman Genelkurmay Başkanı olan Graf Schlieffen'in hazırladığı Fransa'yı işgal planına ait güzergâhı kullanmıştır. Çünkü Alman Genelkurmayı, doğuda beklenen Rus saldırısını karşılayıp yenilgiye uğratabilecek gücün gönderilebilmesi için Fransız ordusunun altı hafta içerisinde yenilgiye uğratılması gerektiğini hesaplamıştır. Bu da Schlieffen'in Belçika üzerinden ve Fransa'nın kuzeyinden yapılacak geniş bir manevra harekâtı planı ile mümkün görülmüştür. Schlieffen'in halefi Moltke'nin bu plandaki stratejik, lojistik bazı değişiklikleriyle beraber Alman orduları Belçika sınırına büyük bir yığınak yapmıştır. Belçika, Alman istilasına Liyej'de büyük istihkâmlar inşa ederek hazırlanmıştır ancak Alman orduları obüslerle büyük toplar dökerek bu istihkâmları yerle bir etmiş ve 5 Ağustos'ta Liyej'i işgale başlamıştır

(Howard, 2014, s. 53-54). Almanlar 17 Ağustos'ta Liyej'i tamamen zapt etmiştir.

Belçika, İngilizler ve Fransızlardan beklediği destek gelmeyince ordularını Antwerp'e geri çekmiştir. Almanlar, Liyej'den sonra 20 Ağustos'ta Brüksel'e girmişler ve aynı gün Fransa'ya doğru yürüyüşlerine devam etmişlerdir. Önlerinde bir başka engel olan Namur Kalesi'ne ulaşmışlardır. Almanların Namur'a kadar ilerleyişi Belçika'nın direnişine rağmen programlı, hatta birkaç gün ileride gitmiştir. Almanların bu hızlı ilerleyişi *Karagöz*'ün dikkatinden kaçmamıştır. 26 Ağustos 1914 tarihli *Karagöz*'ün birinci sayfasındaki karikatürde Kayzer Wilhelm bir ayağı Liyej'de diğeri Namur'da uygun adım ilerlemektedir ve yakın hedefte Eyfel Kulesi ile Paris vardır. *Karagöz* ve Hacivat şaşkınlıkla bu hadiseyi izlemektedir. Çünkü *Karagöz*'ün yirmi sene önce kendi dönemindeki askerlik taliminde bir adımın uzunluğu seksen santimetre iken Kayzer Wilhelm'in bir adımının uzunluğu en az seksen kilometreyi bulmaktadır. *Karagöz*, yirmi sene zarfındaki bu değişiklikte Kayzer Wilhelm'in Liyej ve Namur'u bir adımda hızla geçip çok yakında Paris'e gireceğine olan inancını gösterir:

“Karagöz – Hacivat! Dikkat ediyor musun? Bizim zamanımız talim-i askerisinde bir adımın tülü seksen santimetre idi. Yirmi sene zarfında ne çabuk değişmiş. Bak yeni Alman talimi mucibince bir adımın boyu lâakal seksen kilometre tutuyor...”³

Cihan Pehlivanı Wilhelm

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yer, Avrupa'nın en geri kalmış köşesi Balkanlardır. Balkanların doğurduğu sorunlar, Almanya'nın değil, Avusturya-Macaristan'ın sorunlarıydı. Avustur-

3 *Karagöz*, nr. 653, 13 Ağustos 1330 [26 Ağustos 1914], s. 1.

ya başlattığı savaşta hızla Belgrat'ı ele geçirmiştir. Ardından doğuda Ruslara karşı cephe açmak zorunda kalmıştır. Ancak Eylül ayına gelindiğinde ise hem Sırp cephesinde hem doğu cephesinde fazla ilerleyememiştir. Öte yandan Almanlar, batıda Belçika üzerinden Paris'e doğru yürürken Fransız başkomutanlığı doğu cephesinde hızla saldırıya geçilmesi konusunda Ruslara baskı yapmıştır. Rusların saldırısıyla Almanların batı cephesindeki bir kısım kuvvetlerini doğuya kaydıracağı düşünülmüştür. Ruslar bu çağrıya uyarak Almanların doğu kanadına yüklenmiştir. Buna rağmen Almanlar hem batı hem doğu cephesinde 6 Eylül 1914'e kadar ilerleyişini sürdürmüştür. *Bu tarihten itibaren İtilaf devletleri geri çekilişlerini sona erdirmiş ve saldırıya geçmişlerdir* (Strachan, 2014, s. 83). Almanya'nın ilerleyişinin durmasının sebeplerinden biri de Avusturya'dan yeterli desteği görememesi ve özellikle doğu cephesinde Avusturya'nın da yardımına koşmak zorunda kalmasıydı. Almanya'nın hem kendi müttefikine yardıma koşması hem düşmanlarına karşı kazandığı başarıları 7 Eylül 1914 tarihli *Karagöz*'de yine Kayzer Wilhelm üzerinden konu edinmiştir. Dördüncü sayfadaki karikatürde Avrupa'daki savaş, bir güreş meydanı olarak gösterilmiştir. Bu meydanda 1914 cihan pehlivanlığı müsabakası icra olunmaktadır. Alman İmparatoru Wilhelm ve Avusturya-Macaristan İmparatoru Joseph güreş kıyafetleriyle birer pehlivan olarak, Rus Nikolay ve Fransız Poincare askeri kıyafetleriyle resmedilmiştir. Wilhelm, güçlü kollarıyla bir elinde Rus Çarı II. Nikolay'ı, diğer elinde Fransa Cumhurbaşkanı Poincare'yi havaya kaldırmış vaziyettedir. Karikatürün ilginç yanı Wilhelm'in omuzlarında ise müttefiki Avusturyalı Franz Joseph vardır ve o da hasbelkader Nikolay ve Poincare'yi ellerinden tutmuş, kaldırmaktadır. *Karagöz*, Kayzer Wilhelm'in bir taraftan İtilaf devletleri ile savaşırken diğer taraftan Avusturya'nın başarı-sızlıklarını da kapatmaya çalışmasını okuyucusuna böyle duyurmuştur:

“Karagöz – Buyurun! Buyurun! Avrupa idman talimhanesinde meşhur Profesör Fon Der Alman cenaplarının 1914 senesi cihan pehlivanlığı müsabakası icra olunuyor. Buyurun! Seyri be-dava!”⁴

Almanya'nın Savunmaya Çekilişi

Savaşın başından beri kademeli bir şekilde ilerlemesini sürdüren Almanya adına ilk geri çekilme harekâtı Paris sınırına ulaşıldığında gerçekleşmiştir. Tarihler Eylül ayını gösterdiğinde Alman generali von Kluck'a Fransız ordularını kuşatıp imhasını tamamlaması için Paris'in batı ve güneyinde hızla ilerlemesi emri verilmiştir. Kluck, bu emri uygulamak yerine Fransız karşı saldırılarıyla yavaşlatılmış olan silah arkadaşı General von Bülow'un ordusu ile teması korumayı tercih etmiş ve Alman Genelkurmay Başkanı Moltke'nin emriyle ilerleme hattını Paris'in güney-doğusuna çekmiştir. Bu arada Fransız General Joffre, 4 Eylül'de ana güçlerinin geri çekilişini durdurmuş ve ordusunu Kluck'ın üzerine salmıştır. Bu saldırıya karşılık veren Kluck, Bülow ile arasında boşluk vermiştir. Bunu değerlendirmek isteyen Fransa ve Britanya kuvvetleri bu boşluğa sızmayı başarmıştır. Almanların iki ordusunda meydana gelen zafiyet, kargaşaya yol açmış ve tüm Alman hattı Aisne hattına geri çekilmiştir. Burada, Almanlar, önlerindeki dört yıl boyunca başarıyla savunacakları mevzilerine yerleşmişlerdir (Howard, 2014, s. 56-57). Alman ordusunun bu ilk geri çekilme harekâtı 19 Eylül 1914 tarihli *Karagöz*'ün birinci sayfasındaki karikatürde de bahis konusu olmuştur. Fakat *Karagöz*, bu çekilmeyi Alman taraftarı olması gereği kazanım olarak görmüştür. Karikatürde Fransız askerleri bir keçi sürüsü, Alman İmparatoru Wilhelm de bu sürünün çobanı olarak verilmiştir. İki Alman askeri arkalarında Kayzer Wilhelm olduğu hâlde

4 “*Karagöz*, nr. 658, 25 Ağustos 1330 [7 Eylül 1914], s. 4.”

önlerindeki ağıla doğru koşmaktadır, Kayzer'in peşi sıra da Fransız keçi sürüsü seyirtmektedir. Karagöz, bu görüntüye aldanarak dostu Kayzer Wilhelm'e böyle mi olacaktı, neden kaçırıyorsun, diye sorar. Alman imparatoru Karagöz'e merak etmemesini, kaçmadığını, arkadan gelen sürüler için ağılların kapısını açmaya gittiğini söyler. Karagöz önemli bir şey olmadığını öğrenince Wilhelm'den keçilerden sağacağı süten kendisine de bir pay ister:

“Karagöz – Yahu, Fonder dostum! Böyle mi olacaktı neye kaçırıyorsun?

Fonder Dost – Merak etme Karagöz, kaçmıyorum. Arkadan sürüler geliyor. Ağılların kapılarını açmak için hızlı hızlı gidiyorum.

Karagöz – Ben de bir şey var zannettim. Öyle ise sağacağın süten bana da bir maşrapa ver.”⁵

Almanya, başta yüz yüze çarpışmalar olmak üzere, Fransızlara ağır kayıplar vererek her yerde düşmanı geri püskürtmüştür. Bunun üzerine Fransız ordusunu desteklemek için Britanya ordusundan yüz bin asker Almanları vurmak için Ardennes'e saldırmıştır. Sarp ve ormanlık alanlarda bir dizi kanlı çarpışmalar olmuştur. Bu cephe savaşlarında Fransız, Alman ve Britanyalı askerlerin çoğu modern ateş gücüyle ilk kez karşılaşmıştır. Doğu cephesinde ise Tannenberg'de Ruslar Almanlar tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Tannenberg'deki çarpışmalar Birinci Dünya Savaşı'nın ilk imha savaşı olmuştur. Almanlar 6 Eylül'e kadar küçük geri çekilmeler yaşasalar da tüm cephe hatlarını yarıp geçmişlerdir. 6 Eylül ve 9 Eylül 1914 arasında gerçekleşen kanlı Marne çarpışması, Alman ilerlemesini denetim altına almıştır (Falkenhayn, 2012, s. 36). Almanlar bu tarihe kadar doğu ve batı cephesinde Fransız, İngiliz ve Rus ordularına ağır kayıplar verdirmişlerdir. *Karagöz*, Almanya'nın artık savunma savaşına döndüğü tarihlerde, 21 Eylül 1914 tarihli *Karagöz* gazetesinde olduğu gibi, ağustos ayındaki ve eylül başındaki zaferlerini kutlamaya devam etmiştir. İngiliz Edward Grey, Fransız Raymond Poincare ve Rus Çarı Nikola yanlarında milli içecekleri viski, Bordo şarabı ve votka şişeleriyle, pejmürde kıyafetlerle, perişan, bitkin ve ezik bir vaziyette yan yana dizilmiştir. Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm yine gürbüz, asil ve mağrur bir şekilde, düzgün askeri kıyafeti ile bu üç devletin temsilcilerini, benimle uğraşmanız neye yaradı, bu bir oldu, ikinci yenilgiyi tatmamanız için pılınızı pırtınızı toplayıp yollanın, diye tehdit eder. Olayı Hacivat ile kenardan izleyen Karagöz, dostuna Wilhelm'in düşmanlarına karşı ne insanîyetli, lütufkâr ve merhametli olduğunu söyleyerek Kayzer'e dua eder:

“Fonder Alaman – Benimle uğraşmak nenize gerek idi. Gördünüz mü bu daha bir... İkincisine uğramamak için haydi! Şişelerinizi, pılınızı, pırtınızı toplayıp yollanın bakayım.

Karagöz – Hacivat! Dikkat ediyor musun? Ne insanîyet! Ne lütuf ve merhamet! Allah ondan razı olsun.”⁶

23 Eylül 1914 tarihli *Karagöz*, 665. sayısında da Almanların savunma hattına geri çekilmesini işlemeye devam etmiştir. Almanya bu savaşı kaybettiğinde savaşı da kaybetmişti, denilen Marne çarpışmasından sonra Aisne hattına geri çekilen Almanları, Britanya ve Fransa askerleri ihtiyatla takip etmiştir. *Karagöz*, Kayzer Wilhelm'i Aisne mevzilerinde silahını yanına koymuş, purosunu yakmış tüttürürken, boylu boyunca uzanmış bir hâlde çizmiştir. Kayzer yatmış dinlenirken hepsi cüce denebilecek bir şekilde çizilmiş İngiliz, Fransız ve Rus liderleri, dev cüsseli Wilhelm'in üzerine tırmanmaya çalışmaktadır. İmparator Wilhelm, oralı bile değildir. Bu manzarayı izleyen

5 “*Karagöz*, nr. 663, 6 Eylül 1330 [19 Eylül 1914], s. 1.”

6 “*Karagöz*, nr. 664, 8 Eylül 1330 [21 Eylül 1914], s. 1.”

Hacivat endişeli bir şekilde Karagöz'e Wilhelm'in uyuduğunu, ötekilerin de nasıl saldırdığını söyler. Karagöz rahat ve kendinden emindir. Kayzer'in uyumadığını dinlendiğini, piposunu çekip bir nefes aldıktan sonra bir tekmede hepsini yere sereceğini söyler:

“Hacivat – Aman Karagöz! Bak bu uyuyor. Hâlbuki ötekiler hücum için nasıl saldırıyorlar. Karagöz – Merak etme oğlum! O uyumuyor, bilakis dinleniyor. Hele bir piposunu çekip bir nefes alsın. Sonra Yaradana sığınıp bir tekme atınca sen o zaman gümbürtüyü seyret!”⁷

Hayvan Terbiyecisi Wilhelm

Savaş ilerleyip belirsiz bir hâl almaya doğru gittikçe *Karagöz*'ün Wilhelm hayranlığı ile Almanların galip geleceğine olan inancı da o derece artmıştır. Gazete, Almanların batı ve doğu cephelelerinde Fransa, Belçika, İngiltere ve Rusya'ya karşı kazandığı zaferleri konu edinmeye devam etmiştir. İtilaf'ın kayıpları mübalağalı bir şekilde verilirken temsilcileri de farklı hayvan figürleriyle karikatürize edilmiştir. Batı cephelelerinde İtilaf unsurları, Almanya baskısında zor durumdayken Rusların doğudan saldırıya geçerek Almanların gücünü ve dikkatini dağıtmalarını istediğine değinmiştik. İlk saldırılarında başarı elde eden Ruslar, daha sonra Almanların bu cephelere ordu desteği vermesiyle Tannenberg'de, Mazurya göllerinde çok ağır yenilgilere uğramış, binlerce kayıp ve esir vermiştir. Bu sebeple *Karagöz*'ün “Ayı” olarak resmettiği karikatürlerde Rusya en perişan düşman olarak gösterilmiştir. 6 Şubat 1915 tarihli *Karagöz*'de dördüncü sayfadaki karikatürde Kayzer Wilhelm bir hayvan terbiyecisidir. Kayzer yine atletik yapısı, güçlü fiziği, savaşçı kişiliği ve dominant bir figür olarak karşımızdadır (Çoruk 2016: 81). Elinde kırbacı ile keçiyi (Fransa), köpeği (İngiltere) ve ayıyı (Rusya) terbiye etmektedir. *Karagöz* İtalya'yı da maymun olarak zincirlenmiş hâlde kenardan bu hadiseyi izlerken resmetmiştir. İtalya, bu dönemde tarafsızlığını korumakla birlikte her iki tarafla çıkarları doğrultusunda pazarlıklar yapmaya devam etmiştir. Gidişata göre tavrını ortaya koymuştur. İşte Karagöz bu manzarayı gözler önüne sererek Hacivat'a kahraman hayvan terbiyecisinin ayıyı nasıl sıçrattığını, keçi ile köpeğin yediği darbelerden susta vaziyette durduğunu söyler. Bir de köşede duran maymunun ne yaptığını sorar. Hacivat, maymunun keyfinden güldüğünü, fırsat buldukça avucunun içine doldurduğu fındıkları kırıp yediğini anlatır:

“Karagöz - Bu kahraman üstat, ayıyı ne sıçrattıyor! Keçi ile köpek yedikleri kamçılardan acısından susta duruyorlar. Ya o köşedeki maymun ne yapıyor? Hacivat - Ne yapacak? Keyfinden gülüyor. Avucunun içine fındık doldurmuş, fırsat buldukça kırıp yiyor.”⁸

⁷ “*Karagöz*, nr. 665, 10 Eylül 1330 [23 Eylül 1914], s. 1.”

⁸ “*Karagöz*, nr. 722, 24 Kânunusani 1330 [6 Şubat 1915], s. 4.”

Zafer Tanrıçası, Wilhelm'i Tercih Ediyor:

Savaş başlayalı bir seneyi geçmiştir. Osmanlı Devleti (14 Kasım 1914) ve İtalya (23 Mayıs 1915) bu süreçte savaşa dâhil olmuştur. Osmanlı'nın savaşa girmesiyle savaş Hicaz'a, Kafkaslara, Kuzey Afrika'ya ve Ön Asya'ya yayılmıştır. 1915'in bahar aylarında Çanakkale'den İstanbul'a girip Rusya'yı sıcak denizlere ulaştırmak isteyen müttefik donanmaları Gelibolu'da Osmanlı ordusunun destansı savunması ile tarihi bir yenilgiye uğramıştır. İtalya'nın İtilaf'a katılması İttifak devletleri ahalisince şâyân-ı hayrettir ve pek gönülsüzce karşılanmıştır. O kadar ki daha sonra Romanya'nın iltihakı daha fazla ilgi görmüştür hâlbuki 28 Ağustos 1916'da savaşa katılan Romanya İtalya'dan her durumda daha tehlikeli konumdaydı. Yine 1915 Nisanında ilk kez bir savaşta, Ypres'te Almanlar tarafından gaz kullanılmıştır. Artık savaşın kısa süreceği söylentileri şöyle olsun, savaş daha fazla acımasız bir hâl almaya başlamıştır. İşlerin bu kadar karışık bir hâl almaya başladığı bu zamanlarda *Karagöz*, Almanya'nın zaferine olan inancını pekiştiren karikatürlerle çıkmaya devam etmiştir. Gazete, 18 Eylül 1915 tarihli gazetede antik Yunan'da zafer tanrıçası olarak adlandırılan Nike'yi (Erhat 2007, s. 217) merkeze alan bir karikatürle okuyucunun karşısına çıkmıştır. Zafer tanrıçası Nike, eteklerinde galibiyet yazılı elbisesi ve elinde zeytin dalı olduğu hâlde çizilmiştir ve İngiliz, Fransız, Rus ve İtalyan liderler yerine Kayzer Wilhelm'i tercih etmiştir. Nike, Wilhelm'in koluna girmiş salına salına yürürken İtilaf temsilcileri şaşkınlık ve üzüntü içindedir. Arka planda Hacivat'ın, üzerinde muzafferiyet yazılı bir topla oyun oynadığı manzarada bu şaşkınları teskin etmek *Karagöz*'e düşer. Onlara ahmak ahmak bakmamalarını, Nike'yi kastederek onun arayıp tarayıp layık olduğu bulan bir gelin olduğunu söyler:

“*Karagöz* – Neye öyle ahmak ahmak bakıyorsunuz. Bu öyle bir gelindir ki arar, tarar, böyle layık olduğu erkeği bulur bulmaz koluna girer.”⁹

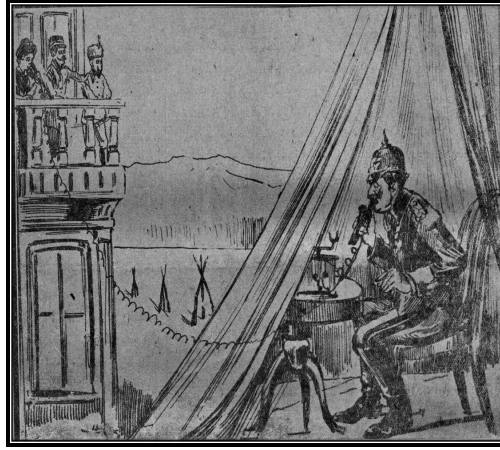
Kayzer Wilhelm'in Direniş

20 Ekim 1917 tarihli *Karagöz*'de İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri Almanya İmparatoru Wilhelm'i boynundan zincirle yakalamış ve yere sermek istemektedirler. Wilhelm gayet dirayetle ve sağlam bir şekilde mukavemet göstermektedir, yıkılmaya, yere serilmeye niyetli değildir. Bu karikatür Almanya'nın artık İtilaf devletleri tarafından zorlandığına dair *Karagöz*'ce de ilk defa tescildir. *Karagöz*, buna rağmen Almanya'ya olan inancını sürdürmeye devam etmektedir ve İtilaf kuvvetlerini Çarlık Rusya'sının düştüğü durum ile tehdit eder. Rusya'da halkın yıllardır

⁹“*Karagöz*”, nr. 798, 5 Eylül 1331 [18 Eylül 1915], s. 1.”

içine düştüğü açlık, yokluk ve sefalet had safhaya varmıştır. Halkın barış istemesine rağmen Rus yönetimi savaşa devam etmiştir. 4 Temmuz 1917’de Bolşevikler halkın desteğini alarak Rusya’da iç savaş çıkarmıştır. İçerideki bu karışıklık 25 Ekim 1917’de Çar’ın devriliş Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle sonuçlanmıştır. Bolşevik Rusya’sı daha sonra ittifak devletleri ile yaptığı antlaşmalarla savaştan çekilmiştir. İşte bu Rusya karikatürde Wilhelm’i yıkmaya çalışan İtilaf temsilcilerinin ayakları altına serilmiştir ve *Karagöz*, ne kadar sıkı asılırsanız asılın, bir kere de ayağımızın altına bakın, er geç uğrayacağınız akıbet budur, dikkat edin, diye İngiliz, Fransız ve İtalyanları uyarır:

“*Karagöz* – Ne kadar sıkı asılırsanız asılın, fakat bir kere de ayağımızın altına bakın, er ve geç uğrayacağınız akıbet başka türlü değildir, dikkat edin!”¹⁰

Savaşın Kaybedeni Kayzer Wilhelm

1918 sonları ittifak devletleri için artık yolun sonudur. *Karagöz*’ün savaşın başından itibaren Almanya’nın zaferine olan inancı nihayete ermiştir. Bulgarlar 30 Eylül’de mütareke imzalamak zorunda kalmıştır. Ardından Avusturya ve Osmanlı Devleti mütareke istemiştir. Almanya ve Wilhelm tüm cephelerden gelen olumsuz haberler sonrası kaderine razı barışı beklemek zorunda kalmıştır. Kayzer artık çaresiz, imdat bekleyen bir şekilde çizilmektedir karikatürlerde. Yolun sonunda ve tahtı bırakmaya hazırdır. *Karagöz* de Wilhelm’in savaş sonrası durumunu düşünmektedir.

Yunanistan’da 1913’te tahta çıkan I. Konstantin, Yunan Başbakan Venizelos’a karşı çıkarak ülkesinin Birinci Dünya Savaşı’na girmesine karşı çıkmıştır. İtilaf devletleri I. Konstantin’e savaşa girmesi için baskı uygulamıştır. Konstantin ayak direyince Fransa, Yunanistan’a müdahale etmiş ve kral 1917’de tahtı bırakmak zorunda kalmıştır. 1920’de tekrar tahta geçene kadar eşi Kraliçe Sofya ile sakin bir hayat geçirmiştir. Kraliçe Sofya aynı zamanda Kayzer Wilhelm’in kız kardeşidir. 23 Ekim 1918 tarihli gazetede yayınlanan karikatürde akıbetini düşünen Kayzer Wilhelm’e bir telefon gelir. Telefonu açan Wilhelm, karşıdakinin kim olduğunu ve ne istediğini sorar. Karşıdaki ses, Wilhelm’in kız kardeşi, eski Yunan kralının refikası Kraliçe Sofya’dır. Sofya, Wilhelm’e, kendi eşi ve Bulgar kralı gibi tahtı ve tacı bırakmak istiyormuşsunuz, onlar da burada, size de yanımızda güzel bir daire hazırlayım mı, diye sorar:

10 “*Karagöz*, nr. 1008, 20 Teşrinievvel 1333[20 Ekim 1917], s. 1.”

“İmparator Wilhelm – Alo! Kimsiniz? Ne istiyorsunuz? Kraliçe Sofya – Benim kardeşim. Hemşireniz, eski Yunan kralının refikası! Zevcim gibi, Bulgar kralı gibi terk-i tac u taht etmek istiyormuşsunuz. Onlar da burada! Size de yanımızda güzel bir daire hazırlatayım mı?”¹¹

Gün Gelir Hesap Döner

13 Kasım 1918 tarihli *Karagöz*, 5 Ağustos 1914 tarihli 644. sayıda savaşın henüz başlarında çizilen bir karikatürün benzeri olarak yayınlanır. Karikatürdeki kahramanlar aynıdır fakat dört senenin sonunda roller değişmiştir. O tarihlerde Almanya’ya ilan-ı harp eden Avrupa’nın en küçük devletlerinden Karadağ’ın bu hareketini had bilmezlik gören *Karagöz*, haşmetli bir abide gibi çizdiği Kayzer Wilhelm’in karşısında I. Nikola’yı merdivende ona maruzatını anlatmaya çalışan aşağılayıcı ve aciz bir şekilde resmetmiştir. Dört yıl sonra savaş Amerika’nın da İtilaf saflarına dâhil olmasıyla İttifak’ın aleyhine dönmüş ve savaş kaybedilmiştir. Savaşın başından beri abartılı bir şekilde Alman taraftarlığı yapan *Karagöz*, bu sonuca razı olarak 1118. sayıda aynı karikatürü çizmiş, bu kez Karadağ Kralı I. Nikola’yı dev gibi Wilhelm’i de ona ancak merdivenle yetişmeye çalışan zavalı, küçük bir asker olarak karşımıza çıkarmıştır. Gün gelip hesap dönmüştür ve bu kez maruzatı olan Wilhelm’dir. Sığıncı bir makam olarak gördüğü I. Nikola’ya kılıcını ve istifanamesini merhamet ve yardım dileyerek arz eder:

“Mahut – Haşmetpenah! İşbu kılıcım ile istifanamemi hakipay-i haşmetanelerine arz ve takdim eyliyorum, lütfen ve merhameten ve inayeten ve mürüvveten kabulünü istirham eylerim.”¹²

Sonuç

Kayzer Wilhelm, Almanya İmparatoru olduktan sonra ülkesinin gücüne güç katmak için büyük çaba göstermiştir. Avrupa’daki rakiplerine karşı Müslüman coğrafyayı yanına çekme çabası da bunlardan biridir. Sultan II. Abdülhamit ile olan yakın dostluğu, Osmanlı Devleti ile yaptığı ticari anlaşmaları, yine Osmanlı coğrafyasına ziyaretleri bu çabanın göstergesidir. II. Abdülhamit’ten genel harbe kadar bu iyi ilişkiler devam etmiştir. Osmanlı için bu yeni gücün yanında

11 “*Karagöz*, nr. 1112, 23 Teşrinievvel 1334 [23 Ekim 1918], s. 1.”

12 “*Karagöz*, nr. 1118, 13 Teşrinisani 1334 [13 Kasım 1918], s. 4.”

olması bulunduğu şartlar açısından çok önemlidir. Birinci Dünya Savaşı başladığında *Karagöz*'ün Almanya tarafında yer alması bu manada şartırtıcı değildi.

Karagöz, genel harbin adeta bir parçası olmuştur. Aralıksız olarak basılan mizah gazetesi, propagandist tavrıyla siyasi bir gazete hüviyetine bürünmüş, merkezi devletlerin bir propaganda aracı görevini üstlenmiştir. Osmanlı sultanının karikatürünün çizilmesinin uygun görülmediği şartlar içinde *Karagöz*, İttifak'ın liderleri arasında propaganda aracı olarak daha çok II. Wilhelm'i öne çıkarmıştır. Savaş boyunca çıkan sayılarda Kayzer Wilhelm ile ilgili makalemizde yer verdiğimiz karikatürlerin haricinde farklı karikatürler de çizilmiştir. Buna ek olarak *Karagöz*'ün "Muhavere, Hasbihâl, Dahilî" gibi önemli bölümlerinde, farklı sütunlarında belirli aralıklarla yayınlanan makale, şiir ve söyleşilerinde de Kayzer Wilhelm baş kahramandır. Alman imparatoru hepsinde mağrur, güçlü, hâkim kişiliği ile göz önüne getirilmiştir. Dolayısıyla yayınlanan tüm görsel ve yazılı materyallerde Kayzer Wilhelm hiçbir zaman olumsuz bir imajla okuyucu karşısına çıkarılmamıştır. *Karagöz*, savaşın başından sonuna kadar çıkan yayınlarında II. Wilhelm'in temsilinde Almanya'nın savaşın galibi olacağına inancını hep sürdürmüştür. Ta ki Amerika'nın savaşa girmesiyle dengelelerin değişmesine ve barış antlaşmalarının kesinleşmesine kadar... Amerika'nın İtilaf'a katılmasıyla itilaf kuvvetleri her cephede yenilmiş, kazandıkları topraklardan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Savaşın son zamanlarında *Karagöz* artık mağlubiyeti kabul etmiştir ve Kayzer Wilhelm karikatürlerinde tahtı bırakmak zorunda kalan, ülkesinden kovulan mağlup bir lider olarak çizilmiştir.

Kaynakça

- Armaoğlu, F. (2007). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Armaoğlu, F. (2017). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Clark, T. (2004). *Sanat ve Propaganda: Kütle Kültür Çağında Politik İmge*. (E. Hoşsucu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çoruk, A. Ş. (2008). *Mizah Penceresinden Milli Mücadele*. Kitabevi.
- Çoruk, A. Ş. (2016). *Osmanlı'nın Son Yıllar*. Kitabevi.
- Erhat, A. (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Falkenhayn, E. V. (2012). *Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya*. (F. Yılmaz, Haz.) İz Yayıncılık.
- Hart, B. L. (2014). *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*. (K. Bağrıaçık, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Howard, M. (2014). *Yüzüncü Yıldönümünde Birinci Dünya Savaşı*. (S. Gül, Çev.) Dost Kitabevi.
- Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı Tarihi IX. Cilt*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*. (İbrahim H. Kurt, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Köroğlu, E. (2010). *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı*. İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2012). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*. Timaş Yayınları.
- Özkan, A. (2016). Karadağ Prensi Nikola ve Damadı Prens Petar Karacorçeviç'in Sırp Tahtında Hak İddiaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, IX/42, 735-748.
- Sander, O. (2003). *Siyasi Tarih*. İmge Kitabevi.
- Shaw, S. J. (2014). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Savaşa Giriş*. (B. S. Aydaş, Çev.) Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Strachan, H. (2014). *Birinci Dünya Savaşı*. (Ü. H. Yolsal, Çev.) Say Yayınları.
- Yılmaz, E. A. (2015). I. Dünya Savaşı Süresince İtilaf Devletleri Tarafından Uygulanan Propaganda Yöntemleri. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 65-74.